

**Co-funded by
the European Union**

**АКТИВУЮЧИЙ СЦЕНАРІЙ УРОКУ
розроблений в рамках проєкту
„ІННОВАЦІЇ В ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ”**

Тема:

**Повідом про це! Де і як реагувати на дезінформацію?
(Шляхи повідомлення про фейкові новини та роль
користувачів мережі)**

1. Цілі уроку

Учень:

- розуміє, що кожен користувач інтернету впливає на поширення інформації,
- знає, що таке повідомлення про фальшивий контент і чому це важливо,
- знає інституції та інструменти для повідомлення про фейкові новини у Польщі, Чехії, Словаччині та в ЄС,
- вміє розпізнати ситуацію, коли слід повідомити про контент (напр. фейк-ньюс, мова ненависті, шахрайство),
- розвиває цифрову відповідальність та здатність реагувати на шкідливу інформацію.

2. Цільова група

Учні початкових шкіл

3. Методи навчання

- Мозковий штурм
- Міні-лекція з прикладами
- Робота в групах
- Модерована дискусія
- Аналіз реальних платформ та інструментів (скріншоти)

Проект спільно профінансований Європейським Союзом

**Co-funded by
the European Union**

4. Навчальні матеріали / джерела

- Проектор / інтерактивна дошка
- Роздруківки або слайди зі скріншотами опції «Поскаржитися/Повідомити» у соцмережах (Facebook, Instagram, YouTube, TikTok)
- Список порталів фактчекінгу (PL, CZ, SK, EC)
- Фліпчарт + маркери
- Доступ до інтернету (опційно)

Портили та інституції для використання:

- Польща: <https://demagog.org.pl>, <https://konkret24.tvn24.pl>
- Чехія: <https://manipulatori.cz>, <https://demagog.cz>
- Словаччина: <https://demagog.sk>, <https://infosecurity.sk>
- ЄС: <https://euvsdisinfo.eu>, <https://edmo.eu>

5. Хід уроку (45 хв)

1. Вступ – чи можемо ми щось зробити з фейковими новинами? (5 хв)

Форма: мозковий шторм + коротке доповнення вчителя

Хід:

Учитель записує на дошці ключове питання: «Чи звичайний користувач інтернету впливає на фейкові новини?»

Учні спонтанно висловлюють свої ідеї, що можна зробити, коли в мережі з'являється фальшива або дивна новина.

Питання-напрямки:

- Що ви робите, коли натрапляєте на новину, яка здається фальшивою або перебільшеною?
- Чи коли-небудь бачили опцію «Поскаржитися/Report» у Facebook, Instagram, TikTok, YouTube – і користувалися нею?
- Чи знаєте, що існують спеціальні сторінки та організації, які перевіряють інформацію та реагують на фейкові новини?
- Як ви думаєте, що може статися, якщо ніхто не відреагує на фальшиву новину?

Інформація від учителя (доповнення):

- Фейкові новини поширюються блискавично, бо люди часто діляться ними без перевірки. Один неправдивий пост може дійти до тисяч осіб за кілька хвилин.
- Кожен користувач впливає на те, що циркулює в мережі. Реагуючи, можна допомогти

Проект спільно профінансований Європейським Союзом

**Co-funded by
the European Union**

зупинити шкідливий контент.

• Що можна зробити?

1. Не поширювати новини, якщо немає впевненості, що вони правдиві.
2. Перевірити у незалежних джерелах або на сайтах фактчекінгу (напр. Demagog, EUvsDisinfo).
3. Поскаржитися на пост або акаунт у соцмережі – адміністратори можуть приховати, позначити чи видалити його.
 - Організації фактчекінгу та інституції ЄС мають спеціальні інструменти для аналізу контенту. Коли користувачі повідомляють про фейкові новини, експерти швидше реагують і публікують спростування.
 - Реагування важливе, бо фейкові новини можуть шкодити людям, вводити в оману, викликати паніку чи ненависть – а мовчання дозволяє їм поширюватися.

2. Визначення і приклади – як працює повідомлення про фейкові новини? (10 хв)

Форма: міні-лекція + усний квіз

Визначення (з поясненням для учнів):

• **Повідомлення про контент** – інструмент, доступний на більшості соціальних платформ (напр. Facebook, Instagram, YouTube, TikTok), який дозволяє будь-якому користувачеві повідомити адміністраторів, що контент є підозрілим, може містити фейкові новини, заклики до насильства, поширювати ненависть або становити спробу шахрайства.

Після повідомлення контент перевіряється модераторами або зовнішніми організаціями фактчекінгу.

• **Фактчекінг** – професійний процес перевірки інформації, який проводять експерти журналістики та аналізу даних. Вони перевіряють факти в офіційних звітах, наукових дослідженнях, медіаархівах, а потім публікують спростування або оцінку правдивості (напр. правда/фальш/маніпуляція).

• **Організації, що займаються фактчекінгом та повідомленнями:**

о **Demagog** (Польща, Чехія, Словаччина) – перевіряє висловлювання політиків, пости в мережі та новини.

о **Manipulátoři.cz** – чеський портал, який аналізує фейкові новини та теорії змови.

о **EDMO** (European Digital Media Observatory) – європейська мережа експертів із дезінформації.

о **EUvsDisinfo** – проєкт ЄС, що ідентифікує та публікує приклади російської пропаганди.

Ці організації співпрацюють із соцмережами, щоб позначати або видаляти неправдивий контент.

• **Модерація контенту** – процес, у якому адміністратори платформи перевіряють повідомлений пост і вирішують, чи порушує він правила (напр. поширює неправду,

Проект спільно профінансований Європейським Союзом

**Co-funded by
the European Union**

мову ненависті, заклики до насильства). Якщо так – пост може бути позначений попередженням, видалений, а у крайніх випадках акаунт автора заблоковано.

Приклади (для обговорення в класі):

1. **Фейк-ньос:** «Європейський Союз забороняє вирощування овочів у приватних городах – у нас є таємні документи!»
 - Повідомлений багатьма користувачами.
 - Після перевірки організаціями фактчекінгу визнаний абсолютно фальшивим → пост видалено з Facebook.
2. **Фальшивий акаунт**, що видає себе за лікаря та рекламує «чудодійні ліки від раку за 99 злотих».
 - Повідомлений користувачами та онкологічним фондом.
 - Акаунт заблоковано за поширення небезпечного, неправдивого контенту.
3. **Чутка про вибори у Чехії:** «Результати сфальсифіковані, у нас є відео, що доводить обман!»
 - Перевірено порталом Demagog.cz, спростовано як фейк-ньос.
 - Спростування опубліковано в мережі, а платформа Twitter/X позначила оригінальний пост як «фальшивий».

Міні-квіз (усний, для учнів):

1. Чи може кожен користувач повідомити про фейкову новину у соцмережах? (Так/Ні)
2. Чи означає повідомлення автоматичне видалення контенту? (Ні – спочатку відбувається перевірка).
3. Назви приклад організації фактчекінгу, що діє в ЄС.
4. Що роблять модератори, коли контент підтверджується як фальшивий?

3. Вправа – «Повідом про це!» (15 хв)

Форма: робота в групах (3–5 осіб)

Цілі вправи:

- Розвиток умінь розпізнавати фальшивий контент у мережі.

Проект спільно профінансований Європейським Союзом

**Co-funded by
the European Union**

- Навчання практичних способів реагування на фейкові новини.
- Усвідомлення ролі користувачів у зупиненні дезінформації.

Інструкція для учнів:

Кожна група отримує 4 приклади постів або заголовків (2 достовірні, 2 фальшиві – вигадані, але реалістичні). Вони можуть бути у формі:

- скріншотів із Facebook, Instagram, Twitter,
- заголовків із новинних порталів,
- коротких повідомлень із месенджера (напр. «Передай це всім знайомим, це важливо!»).

Набір прикладів постів/заголовків

Достовірні (правдиві):

1. Скріншот із Facebook – сторінка Міністерства освіти Польщі
Пост: «З наступного місяця всі школи в Польщі отримають нові книги для бібліотек. Кожна школа отримає щонайменше 50 нових назв».
Мініатюра: фото книжкової полиці, логотип MEN у кутку.
2. Заголовок із новинного порталу (Onet.pl):
«Астронавти NASA повернулися з місії на Міжнародній космічній станції»
Мініатюра: фото трьох астронавтів, які усміхаються після приземлення.

Фальшиві (вигадані, але реалістичні):

3. Повідомлення з месенджера:
«Передай це всім знайомим! Від завтра всі школи будуть закриті на два місяці через 'таємничу хворобу'. Це інформація від знайомого лікаря!»
(Немає джерела, викликає страх).
4. Скріншот з Instagram – профіль без підтвердженої особи
Пост: «У міському парку знайшли вхід у тунель, що веде аж до центру міста! Знайомий бачив там 'дивні вогні'. Краще туди не ходити!»
(Немає фото місця, лише темна картинка і підпис).

Завдання для учнів:

Проект спільно профінансований Європейським Союзом

**Co-funded by
the European Union**

1. Оцініть кожен пост/заголовок і позначте, які здаються підозрілими чи фальшивими.
2. Визначте реакцію:
 - Чи цю новину можна проігнорувати, чи треба повідомити?
 - Якщо повідомити – де? (напр. «Поскаржитися» у застосунку, форма для адміністратора, портал фактчекінгу – Demagog, Manipulátoři, EDMO).
3. Вкажіть причину свого рішення – чому варто відреагувати.
4. Заповніть таблицю.

Таблиця для заповнення групами

Контент повідомлення	Підозрілий/фальшивий? (✓/X)	Що зробити? (проігнорувати / повідомити)	Де повідомити?	Чому? (напр. вводить в оману, лякає, шкодить здоров'ю)
----------------------	--------------------------------	---	----------------	---

Co-funded by
the European Union

Контент повідомлення	Підозрілий/фальшивий? (✓/X)	Що зробити? (проігнорувати / повідомити)	Де повідомити?	Чому? (напр. вводить в оману, лякає, шкодить здоров'ю)
-------------------------	--------------------------------	--	-------------------	--

Картка підтримки для учнів – «Як повідомити про фейкову новину?»

1. Натисни «...» або «Поскаржитися» у Facebook/Instagram/Twitter.
2. Обери причину повідомлення (напр. фальшива інформація, спам, шахрайство).
3. Можеш надіслати лінк на портал фактчекінгу (Demagog, Manipulatoři, EDMO).
4. Якщо контент небезпечний (напр. заклики до насильства, фінансове шахрайство) – повідом адміністратора сторінки або відповідні служби (CERT Polska, поліція).
5. Найважливіше: **не поширюй далі контент, у правдивості якого не впевнений.**

Обговорення (5 хв):

- Кожна група презентує один приклад і пояснює своє рішення.
- Учитель підсумовує:
 - Відсутність реакції = фейк-ньюс продовжує «жити».
 - Повідомлення – це форма захисту інших користувачів, особливо тих, які менш свідомі небезпек.
 - У мережі кожен користувач може бути «охоронцем правди», допомагаючи зупиняти дезінформацію.

4. Дискусія: Чому варто повідомляти про фейкові новини? (8 хв)

Форма: керована розмова, модерована вчителем.

Проект спільно профінансований Європейським Союзом

**Co-funded by
the European Union**

Питання до учнів:

1. Чи має сенс реагувати на фейкові новини, якщо «інтернет і так повний брехні»?
2. Що може статися, якщо фальшивий контент не буде повідомлений? (напр. фінансові шахрайства, крадіжка даних, виклик паніки, поширення ненависті до соціальних груп).
3. Чи справді повідомлення допомагає, чи це лише символічний жест?
4. Чи легко знайти місце для повідомлення підозрілого контенту на різних платформах?
5. Чи кожен користувач несе відповідальність за реагування, чи це завдання лише адміністраторів або фактчекерів?

Активізуючий елемент (опційно):

Учитель наводить приклади реальних наслідків неповідомлених фейкових новин, напр.:

- Фішингові шахрайства: люди втрачають гроші, бо ніхто не попередив їх про фальшиве посилання.
- Фейкові медичні новини: поширення порад про «чудодійні ліки», які шкодять здоров'ю.
- Пропаганда та хейт: фальшивий контент розпалює конфлікти та мову ненависті.

Висновки вчителя (для підсумку дискусії):

- Повідомлення – це частина цифрової відповідальності. Кожен користувач інтернету впливає на те, які матеріали поширюються в мережі – реагуючи, ми захищаємо себе, знайомих і навіть тих, хто міг би стати жертвою шахрайства чи маніпуляції.
- Повідомлення пришвидшує перевірку – адміністратори соцмереж і портали фактчекінгу швидше видаляють шкідливий контент або позначають його попередженням.
- Відсутність реакції дозволяє фейковим новинам «жити власним життям», тобто поширюватися сотнями разів, спричиняючи реальну шкоду суспільству.
- Європейський Союз та його партнери (EDMO, EUvsDisinfo) розвивають інструменти й освітні кампанії, які полегшують повідомлення та обмежують поширення дезінформації.
- Кожне повідомлення має значення – навіть якщо контент не зникне відразу, воно збільшує шанс на видалення фальшивої інформації з мережі.

5. Підсумок і рефлексія (7 хв)

Форма: індивідуальна робота + класовий список

Учні завершують речення:

- «Я зрозумів/зрозуміла, що повідомлення про фейкові новини...»
- «Найбільше мене здивувало, що...»
- «Наступного разу, коли побачу фальшиву новину, я зроблю...»

Проект спільно профінансований Європейським Союзом

**Co-funded by
the European Union**

Класова дошка:

«5 правил реагування на дезінформацію»:

1. Перевіряй інформацію в кількох джерелах.
2. Не поширюй, якщо не впевнений у правдивості.
3. Повідомляй про фальшивий контент адміністраторам платформи.
4. Користуйся порталами фактчекінгу в PL, CZ, SK, ЄС.
5. Пам'ятай – кожен користувач може зупинити фейкові новини.

6. Словник понять – Реагування на дезінформацію

Поняття	Визначення
Повідомлення контенту	Сповіднення адміністратора платформи про пост, який може порушувати правила (фейк, хейт, шахрайство).
Фактчекінг	Процес перевірки правдивості інформації в незалежних, професійних джерелах.
Модерація контенту	Дії адміністраторів порталів, що полягають у приховуванні, позначенні або видаленні шкідливого контенту.
Дезінформація	Навмисне введення людей в оману шляхом фальшивих або маніпульованих повідомлень.
Цифрова відповідальність	Поведінка користувача мережі, що полягає в обережному поширенні контенту та реагуванні на шкідливу інформацію.

7. Методичний посібник для вчителя

1. Цілі посібника

- Підтримка вчителя у проведенні занять про відповідальне реагування на фейкові новини.
- Полегшення роботи з учнями через готові матеріали, приклади та стратегії модерування дискусій.
- Поради, як уникати конфліктних ситуацій і як вести тему безпечно з емоційної точки зору.

2. Приклади для використання

- Вигадані фейкові новини, створені для уроку (напр. «ЄС вводить заборону на питну воду з крана», «Відомий лікар розкрив універсальні ліки – приховувані від світу»).
- Міжнародні випадки дезінформації (напр. фейкові новини, пов'язані з виборами у США, пандемією COVID-19, війною в Україні), що не пов'язані з локальними політичними конфліктами.

Проект спільно профінансований Європейським Союзом

**Co-funded by
the European Union**

- Приклади постів і заголовків із соцмереж із позначкою «фейк-ньос» (можна використати скріншоти, підготовлені на основі порталів фактчекінгу, таких як Demagog, Manipulátoři.cz, EUvsDisinfo).

3. Навчальні матеріали

- Скріншоти фальшивих постів або заголовків (вигадані, освітні).
- Таблиці для аналізу: поля для заповнення (Контент – Підозрілий ТАК/НІ – Де повідомити? – Чому варто реагувати?).
- Список порталів та інституцій фактчекінгу:
 - o Польща: Demagog.org.pl
 - o Чехія: Manipulatori.cz
 - o Словаччина: Demagog.sk
 - o ЄС: EUvsDisinfo.eu, EDMO.eu
- Інструкція повідомлення постів у Facebook, TikTok, Instagram, YouTube (роздруковані скріншоти «як зробити крок за кроком»).
- Інфографіка: «5 кроків реагування на фейкові новини» (1. Не поширюй – 2. Перевір джерело – 3. Шукай підтвердження – 4. Використай опцію ПОВІДОМИТИ – 5. Попередь інших).

4. Модерування занять

- Відкриті запитання:
 - o «Чому ти вирішив, що це фейк-ньос?»
 - o «Як ти думаєш, що станеться, якщо ніхто не повідомить цей контент?»
 - o «Чи завжди повідомлення працює? Чому варто робити це попри все?»
- Показати, що кожен може реагувати:
 - o Підкресли, що повідомлення про фейкові новини – це право та інструмент користувачів, а не лише обов’язок адміністраторів.
 - o Варто нагадувати, що навіть одне повідомлення може запустити процес перевірки контенту.
- Уникати оцінювання учнів:
 - o Замість критики за попереднє поширення неправдивої інформації – показати, як можна діяти краще в майбутньому.

5. Безпечна атмосфера

- Поясни учням, що кожен може повірити фейковим новинам – це не привід для сорому.
- Зосередься на рішеннях, а не на помилках.

Проект спільно профінансований Європейським Союзом

**Co-funded by
the European Union**

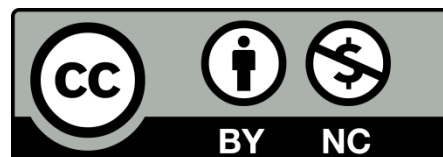
- Якщо порушуються складні теми (напр. війна, здоров'я, мова ненависті) – нагадай про правила поваги, нейтральності та емоційної безпеки під час дискусії.

6. Розширення – класний проєкт

- «Карта місць для повідомлення про фейкові новини» – робота в групах або всієї класу:
 - о Учні шукають платформи, портали фактчекінгу, організації та інституції у Польщі, Чехії, Словаччині та ЄС, де можна повідомляти про фальшивий контент.
 - о На плакаті або в презентації створюють карту чи список контактів, який можна повісити в класі або шкільній газеті.
- Опційно: підготовка короткої інструкції для однолітків «Як повідомити про фейкову новину крок за кроком».

8. Джерела наукові та освітні (PL, CZ, SK, ЄС)

- EDMO – European Digital Media Observatory
<https://edmo.eu>
- EUvsDisinfo – проєкт Європейської служби зовнішніх дій
<https://euvsdisinfo.eu>
- Demagog Polska
<https://demagog.org.pl>
- Konkret24 – верифікаційний портал TVN24
<https://konkret24.tvn24.pl>
- Manipulátoři.cz – чеський портал
<https://manipulatori.cz>
- Demagog.cz (Чехія)
<https://demagog.cz>
- Demagog.sk (Словаччина)
<https://demagog.sk>
- Infosecurity.sk – Інститут політичної безпеки (Словаччина)
<https://infosecurity.sk>

Проект спільно профінансований Європейським Союзом